

Summary

SNAIL FAUNA OF THE SINT PIETER FORTRESS NEAR MAASTRICHT

A survey prior to restoration

In view of the planned restoration of the 18th century Sint Pieter fortress near Maastricht, its snail fauna was investigated by visual examination and by sieving soil samples. Seven locations were chosen, in order to probe all different biotopes. In all, 20 snail species were collected. Six of these species specifically inhabit dry grasslands, while one species is characteristic of rocky biotopes. Special attention was paid to snails included in the Dutch Red list of Mollusc species, of which four were found: *Clausilia rugosa parvula* (critically endangered), *Helicella itala* (endangered), *Truncatellina cylindrica* (vulnerable) and *Vertigo pygmaea* (vulnerable). These species were primarily found on locations 1, 2 and 3 indicated in figure 1. The authors recommend protecting these locations during the restoration works. The survey should be repeated approximately 15 years after the restoration, to measure its impact on the present valuable snail fauna at the fortress.

Literatuur

- ANONYMUS, 2004. Renovatieplan Fort Sint Pieter. Gemeente Maastricht, Maastricht.
- BOYCOTT, A.E., 1934. The habitats of land mollusca in Britain. *Journal of Ecology* 22:1-38.
- BRUYNE, R.H. DE, R.A. BANK, J.P.H.M. AOEMA & F.A. PERK, 1994. Nederlandse naamlijst van de weekdieren (*Mollusca*) van Nederland en België. Backhuys, Oegstgeest.
- BRUYNE, R.H. DE, H. WALLBRINK & A.W. GMEELIG MEYLING, 2003. Bedreigde en verdwenen land- en zoetwaterweekdieren in Nederland (*Mollusca*). Basisrapport met voorstel voor de Rode Lijst. European Invertebrate Survey - Nederland, Leiden/ Stichting Anemoon, Heemstede.
- EVANS, J.G., 1974. Land Snails in Archeology. Seminar Press, London.
- GITTENBERGER, E., W. BACKHUYS & T.E.J. RIPKEN, 1984. De landslakken van Nederland. 2e druk. Natuurhistorische Bibliotheek van de KNNV nr. 37. Stichting Uitgeverij Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging, Utrecht.
- HÄSSLEIN, L., 1960. Weichtierfauna der Landschaften an der Pegnitz. Ein Beitrag zur Ökologie und Soziologie niederer Tiere. *Abhandlungen der Naturhistorische Gesellschaft Nürnberg* 29:1-148.
- HILLEGERS, H.P.M., 2003. De ecologische waarden van het fort St. Pieter en directe omgeving, verslag van een ecologische inventarisatie. Gemeente

Maastricht, Maastricht.

- KERNEY, M.P. & R.A.D. CAMERON, 1980. Elsevier's slakengids. Elsevier, Amsterdam.
- LEVER, A.J. & G.D. MAJOOR, 1985. De invertebratenfauna van de Zuidlimburgse kalkgraslanden. De huisjesslakken van de kalkgraslanden van de Sint Pietersberg (Maastricht). *Natuurhistorisch Maandblad* 74(8):123-128.
- LEVER, A.J. & G.D. MAJOOR, 1987. De huisjesslakken-fauna van de Sint Pietersberg bij Maastricht. *Natuurhistorisch Maandblad* 76(10):190-200.
- LEVER, A.J. & G.D. MAJOOR, 2005. Huisjesslakken van de Hoge en Lage Fronten bij Maastricht. *Spirula* 344:81-84.
- MAJOOR, G.D. & A.J. LEVER, 1999. Succession in the snail fauna of a rehabilitated limestone quarry near Maastricht, the Netherlands. *Basteria* 63:83-88.
- MAJOOR, G.D. & A.J. LEVER, 2003. De Tandloze korfslak op de Sint-Pietersberg en Cannerberg bij Maastricht. *Natuurhistorisch Maandblad* 92(4):71-75.
- REGTEREN ALTENA, C.O. VAN, 1958. De landmollusken van de Sint Pietersberg. *Natuurhistorisch Maandblad* 47(7-8):86-98.
- WINTER A.J. DE, 1985. De invertebratenfauna van de Zuidlimburgse kalkgraslanden. Mollusken van kalkgraslanden. *Natuurhistorisch Maandblad* 74(5):80-84.

MEDEDELING

Boommarters in Limburg en Brabant?

EEN OPROEP TOT MEDEWERKING

De Boommarter (*Martes martes*) is ons zeldzaamste roofdier, als we de recent uitgezette Otter (*Lutra lutra*) even niet meetellen. Weinig mensen kennen hem uit eigen ervaring, het is een geheimzinnig dier. De laatste jaren is er echter een belangrijke ontwikkeling aan de gang. De enthousiaste leden van de Boommarterwerkgroep van de Zoogdierverseniging VZZ worden er steeds beter in om in het voorjaar de nesten met jonge boommarters te vinden. Daardoor wordt ons beeld van de verspreiding steeds vollediger.

Er zijn momenteel drie grotere populaties in Nederland en een aantal kleine, waarvan we niet weten of die wel permanent aanwezig zijn. De grote populaties zijn aanwezig op de Veluwe, de Utrechtse Heuvelrug en in het Fries-Drentse grensgebied plus de bossen op de Hondsrug. Kleinere populaties bevinden zich in de oudere bossen in de Flevopol-

ders en in de moerasgebieden van Noordwest-Overijssel. Af en toe worden nog wel eens Boommarters op andere plaatsen aangetroffen, zoals het moerasgebied in Midden-Friesland, Twente en het binnenduingergebied van Kennemerland.

In de drie grotere populaties lijkt er sprake te zijn van een zekere toename, al blijft zo iets altijd moeilijk te zeggen als de onderzoeksmethoden verbeteren. We weten immers niet wat er vroeger allemaal gemist is aan aanwijzingen. Naast deze mogelijk positieve tendens is er echter ook een negatieve. Als we de verspreidingskaarten van beide perioden bekijken, dan zien we dat het aantal waarnemingen van Boommarters buiten de drie grote populaties sterk afgenomen is. De Boommarter lijkt, ondanks een recente waarneming, goeddeels verdwenen uit Twente. Ook lijkt hij zo goed als verdwenen uit de Achterhoek, Noord-Brabant en Limburg.

Het kan zijn dat we hierover te pessimis-

tisch zijn. Op initiatief van Provincie Brabant en de stichting Het Groene Woud wordt momenteel geprobeerd om voor het gebied ten zuiden van de Rijn meer zicht te krijgen op de situatie van de Boommarter in heden en verleden. Daarbij wordt ook het aangrenzend buitenland betrokken: Noordrijn-Westfalen, de Ardennen en Vlaanderen.

Voor dit onderzoek zijn we op korte termijn op zoek naar recente en oude waarnemingen en vangsten van Boommarters of vermeende Boommarters in Limburg en Brabant, maar ook naar oude opgezette exemplaren. Er zijn in het verleden bij de toenmalige bestrijding van roofdieren (tot 1970 met klemmen bijvoorbeeld) waarschijnlijk ook wel vangsten van Boommarters gedaan, die tot nu toe niet bekend zijn geworden. Wie helpt ons aan deze oude waarnemingen?

Naast een inschatting van de huidige situ-

atie, wordt ook een genetische typering ondernomen van de (voormalige) populatie van de Boommarter in Limburg en Brabant, in vergelijking met omliggende gebieden. Daarvoor zouden we graag een heel klein stukje huid verzamelen van zoveel mogelijk opgezette dieren, tenminste, als de herkomst daarvan bekend is. Dit stukje hoeft niet groter te zijn dan 1 mm², en het opgezette dier wordt niet zichtbaar beschadigd.

Wie helpt ons aan tips over waar opgezette Boommarters te vinden zijn in Noord-Brabant en Limburg, zoals café's, jachthutten, bij oude jachtopzichters, in werkschuren, scholen, particuliere verzamelingen, enzovoort? Ook meldingen van exemplaren uit aangrenzend Duitsland en België zijn zeer welkom, als de herkomst maar (ongeveer) bekend is. Uw telefoon of e-mail wordt zeer op prijs gesteld!

Reacties naar:

Jaap Mulder, tel: 030-2213471/06-10708498, e-mail: jaapmulder@freeler.nl.

Natuurlijk kunt u de waarnemingen ook aanleveren bij het Natuurhistorisch Genootschap. Wij zorgen dat Jaap Mulder de waarnemingen daarna ontvangt.

Jaap Mulder & Sim Broekhuizen

BOEKBESPREKINGEN

".....IN BEELD"

BROEDVOGELS IN BEELD

DIEK, H. VAN 2005. ISBN 90 5011 204 8.

SLAKKEN IN BEELD

BOS, F. 2005. ISBN 90 5011 205 6.

KNNV uitgeverij, Utrecht. Prijs € 4,75 (€ 3,75 leden KNNV/NHGL) exclusief € 1,75 verzendkosten. Te bestellen bij de KNNV uitgeverij Utrecht (tel. 030-2333544; e-mail: info@knnvuitgeverij.nl). Ook verkrijgbaar in de boekhandel.

In de serie in beeld zijn inmiddels al een groot aantal titels verschenen over nachtvlinders, lieveheersbeestjes, paddestoelen, dagvlinders, mussen, hommels, paardebloemen, libellen, amfibieën, bomen, tuinvogels en weidevogels. Onlangs zijn aan deze ongetwijfeld succesvolle serie twee nieuwe boekjes toegevoegd: 'Slakken in beeld' en 'Broedvogels in beeld'. Het betreffen zeker geen publicaties waarbij het onderwerp uitgebreid aan de orde komt. Dat is zeker niet de instelling van deze serie. Zie het meer als een kennismaking met een bepaalde dier- of plantengroep. Dat hiervoor een markt is zal duidelijk zijn; inmiddels zijn er al 14 titels verschenen. Zeker bij beginnende en jeugdige natuurliefhebbers zal de serie in de smaak vallen. Zelf zie ik de boekjes als een welkome aanvulling op de vele verjaar-

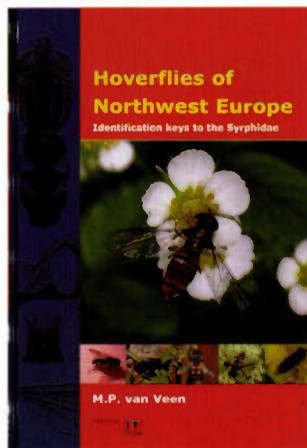
dagspartijtjes van mijn neefjes en nichtjes. Het lijkt me goed om juist bij deze groep interesse te wekken voor de natuur.

HENK HEIJLIGERS

HOVERFLIES OF NORTHWEST EUROPE

Identification keys to the syrphidae

VEEN, M.P. VAN, 2004. KNNV Publishing, Utrecht. 254 pagina's met 803 zwart-wit tekeningen en 17 kleurenfoto's. ISBN 90-5011-199-8. Prijs € 34,95 (€ 29,95 leden KNNV/NHGL), exclusief verzendkosten. Te bestellen bij de KNNV Uitgeverij in Utrecht, tel. 030-2333544; e-mail: info@knnvuitgeverij.nl. Ook verkrijgbaar in de boekhandel.

Zweefvliegen zijn onder de vliegen wel het meest populair. Dit heeft vooral te maken met hun variatie in vorm en kleur, maar ook met het feit dat vele soorten in het veld relatief eenvoudig te herkennen zijn. Het boek van M. van Veen geeft een determinatiesleutel voor bijna alle zweefvliegen (zo'n vijfhonderd soorten) die in de Benelux, Groot-

Britannië, Duitsland, Scandinavië en de noordelijke helft van Frankrijk voorkomen. Het boek kan gezien worden als een opvolger van het in 1981 verschenen boek van Van der Goot (De zweefvliegen van Noordwest-Europa en Europees Rusland, in het bijzonder de Benelux), dat al jaren niet meer leverbaar is. Voor België en Nederland was tot nu toe het boek van Verlinden uit 1991 (Zweefvliegen (Syrphidae). Fauna van België) het meest compleet.

Het nieuwe boek geeft veel aanvullingen en verbeteringen, waardoor nu bijvoorbeeld vrouwtjes van sommige soorten *Heringia* kunnen worden gedetermineerd. Ook zijn er nieuwe soorten zweefvliegen voor ons land gevonden door het zweefvliegenonderzoek dat de laatste jaren duidelijk is geïntensiveerd. De auteur heeft in dit boek de beschikbare determinatieliteratuur bijeengebracht en aangevuld met eigen onderzoek. De meeste figuren zijn ontleend aan eerdere publicaties, voornamelijk uit VERLINDEN (1991). Jammer is dat uitleg ontbreekt over de complex gebouwde mannelijke genitaliën. Toch zijn de genitaliën voor de determinatie van veel soorten zweefvliegen van belang. Ook wordt de term 'lunula' (ruimte op de kop tussen antennen en ptilinale sutuur) nogal verwarrend gebruikt. Achter in het boek staat een index met de wetenschappelijke namen, waarbij tevens is aangegeven uit welke West-Europese landen een zweefvlieg bekend is. Helaas bevat het boek vervelende taal- en spellingfouten, wat met een zorgvuldige eindcorrectie vermeden had kunnen worden.

Ondanks de hier summier aangegeven onvolkomenheden, is het boek een "must" voor een ieder die serieus en gedegen zweefvliegen op naam wil brengen.

JAN HERMANS

VIJVER, SLOOT EN PLAS

SCHEFFER, M. & J. CUPPEN, 2005. Tiron Uitgevers bv, Baarn. 237 pagina's. ISBN: 90 5210 543 x. Het boek is verkrijgbaar via de boekhandel. Prijs: € 24,95.

Het eerste wat opvalt bij dit boek is het klassieke uiterlijk. Dat idee wordt vooral opgeroepen door de voorplaat en de kleurkeuze van de omslag. Wat me stoort aan de voorplaat is dat de afgebeelde vissen uit het water gezogen lijken te worden, een beeld dat bij mij in elk geval vreemd en onnatuurlijk overkomt. Een ander kritiekpunt is de mengelmoeie aan afbeeldingen die in het boek is opgenomen, variërend in pentekeningen, kleurenprenten, aquarellen, (onderwater)foto's, schema's en grafieken. Het geheel is niet op elkaar afgestemd in opmaak waardoor een rommelig geheel ontstaat. Pas in het tweede gedeelte, waar het gaat over de determinatie van planten en dieren, komt het boek tot rust, maar die platen zijn dan ook ongewijzigd overgenomen uit een Duitse veldgids. De zeer matige (afdruk)kwaliteit van het fotomateriaal nodigt niet uit tot koop en daarbij realiseer ik me vol-